

N:o 19.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anvisande af medel till utrotande af den s. k. trädgårdsnunnan inom Kalmar och Blekinge län; gifven Stockholms slott den 23 januari 1899.

Med åberopande af bifogade utdrag af protokollet öfver civilärenden för denna dag vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva, att af de medel, som jemlikt Riksdagens skrivelser den 12 maj 1868 och den 6 mars 1889 blifvit ställda till Kongl. Maj:ts disposition för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd eller då allmännare nöd i någon ort af annan orsak uppstått, ett belopp af högst 10,000 kronor må för år 1899 af Kongl. Maj:t disponeras för vidtagande af erforderliga åtgärder till utrotande af den s. k. trädgårdsnunnan inom Kalmar och Blekinge län.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

G U S T A F.

E. von Krusenstjerna.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten i Statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHJELM,
WIKBLAD,
friherre RAPPE,
ANNERSTEDT,
VON KRUSENSTJERNA,
CLAËSON och
DYRSSEN.

1:o.

Departementschefen statsrådet von Krusenstjerna anmälde landtbruksstyrelsens underdåniga skrifvelse den 21 december nästlidna år angående anvisande af medel till utrotande af den s. k. trädgårdsnunnan inom visst område af Kalmar och Blekinge län samt yttrade:

Uti förevarande underdåniga skrifvelse anför landtbruksstyrelsen till en början, hurusom i en till styrelsen stäld skrift, som dit inkommit den 1 oktober nästlidna år, föreståndaren för statens entomologiska anstalt anmält, att enligt till anstalten inkomna skrivelser och prof den s. k. trädgårdsnunnan (*Ocneria dispar*) 1898 års sommar uppträdt inom södra delen af Kalmar län och inom Blekinge län på ett för framtiden högst oroväckande sätt, i det att dels denna insekt der förekommit i en mycket stor mängd, dels ock dess larfver uppätit ej allenast blad och barr på träden utan äfven odlade växter, på grund hvaraf föreståndaren hemställt att, då fara vore för handen, att svårare härjning

genom denna insekt, kunde förestå, genom besök å platsen af sakkunnig person måtte utrönas, om och hvilka anstalter borde till förekommande af skada genom sagda insekt vidtagas.

Sedan med anledning deraf landtbruksstyrelsen den 4 nyssnämnda oktober förordnat assistenten vid statens entomologiska anstalt, filosofie doktorn Y. Sjöstedt att utföra de afsedda undersökningarna och deröfver till landtbruksstyrelsen inkomma med redogörelse, hade bemälde Sjöstedt besökt de af ifrågavarande skadeinsekt hemsökta trakterna inom ofvan sagda län och efter hemkomsten till landtbruksstyrelsen afgifvit fullständig redogörelse öfver uppdragets fullgörande, hvilken redogörelse till styrelsen inkommit den 2 november nästlidna år.

Genom remiss den 3 i samma månad anmodade landtbruksstyrelsen föreståndaren för statens entomologiska anstalt att till styrelsen inkomma med yttrande i anledning af hvad assistenten Sjöstedt meddelat angående trädgårdsnunnans härjningar, och hade bemälde föreståndare derefter uti skrifvelse, som till landtbruksstyrelsen inkommit den 4 sistnämnda månad, anført, att af Sjöstedts redogörelse framginge, att insektens larver inom flera socknar af Kalmar och Blekinge län uppträdt på ett sätt, som måste väcka stora farhågor för den närmaste framtiden, då härjningen, som det ville synas, utgjorde endast en början till kommande sådana, kanske af vida större utsträckning; att, då emellertid larverna ännu visat sig talrikt endast på mer begränsade lokaler samt fjärrilhonorna i allmänhet vore mycket stationära och vanligen ej aflägsnade sig från det ställe, der de blifvit utkläckta, isoleringsåtgärder härvidlag kunde blifva jemförelsevis verksamma; att, då äggen dessutom lades klumpvis och helt nära marken, förhoppning funnes att, om lämpliga åtgärder derfor vidtoges, gräns kunde sättas för härjningarna; att de skogsträd, som angrepes af larverna, vore hufvudsakligen björk, gran, ek och bok, men att larverna af insekten ofta angrepe äfven fruktträd samt kastade sig öfver vissa odlade växter, såsom klöfver, gräs m. fl., dock i allmänhet endast då sådana komme i deras väg och andra födoämnen på platsen började tryta; att den största skada, insekten sålunda åstadkomme, alltså syntes drabba skogen, men att äfven, om också endast tillfälligtvis, den odlade jorden deraf hotades; samt att, då föga eller intet till förekommande af härjningar af insekterna syntes vara att från innehafvarne af den jord, hvarå insekterna uppträdt, förvänta, statsmedel borde för ändamålet utverkas.

Landtbruksstyrelsen meddelar derefter, hurusom vid det sålunda upplysta förhållandet, att ifrågavarande insekt företrädesvis anstälde skada å skog, hvarom äfven erfarenheten från flere främmande länder

gåfve vittnesbörd, styrelsen med skrifvelse den 16 november nästlidna år till domänstyrelsen öfverlemnad afskrift af assistenten Sjöstedts redogörelse för den åtgärd, som på sistnämnda styrelse kunde ankomma, men att, sedan underrättelse från domänstyrelsen erhållits, att någon åtgärd till utrotande af ifrågakvarande insekt icke vore från samma styrelses sida att förvänta, och föreståndaren för statens entomologiska anstalt härom erhållit kännedom, bemålde föreståndare uti en ytterligare skrifvelse, dagtecknad den 19 december 1898, under sådan förutsättning hemställt, att landtbruksstyrelsen för sin del måtte vidtaga åtgärder för att söka hindra ifrågakvarande skadedjurs inträngande å den i närheten af de angripna skogarna befintliga odlade jord och äng, och hade han till stöd härför anført, att det såväl i Sverige som i andra länder visat sig, att ifrågakvarande fjärils larver, sedan de förtärt bladen på träden, begåfve sig till närbelägna åkrar och gräsmarker för att skaffa sig föda, hvarigenom stora förluster för jordbrukaren uppstått, samt vidare, med åberopande af den förut omförmälda erfarenheten, att befolkningen i vårt land ej af egen drift plägade vidtaga åtgärder mot insekthärjningar, framhållit angelägenheten deraf att staten i detta fall, liksom vid ollonborrarnas bekämpande, ingrepe, åtminstone i början, för att icke än större områden skulle sköflas, hvarvid enskilda bemödanden skulle blifva så godt som fruktlösa, och på grund häraf och för att statsmyndigheterna icke skulle stå alldeles redlösa, i fall en härjning af svårare beskaffenhet skulle innevarande år utbryta, hvartill all anledning förefunnes, föreslagit, att landtbruksstyrelsen måtte söka utverka, att ett statsanslag af 10,000 kronor ställes till dess förfogande för att i mån af behof användas till förhindrande af ifrågakvarande larvers ödeläggande i större skala af odlade fält, ängar och trädgårdar.

Af den utaf assistenten Sjöstedt förebragta utredningen framginge — anför styrelsen vidare — att ifrågakvarande insekt ända intill sista tiden varit ganska sällsynt inom vårt land; att den deremot i det öfriga Europa, särskildt åt södern, vore allmän och funnes äfven i norra Afrika samt i Asien till Japan; att den i norra Amerika räknades såsom en bland de farligaste skadeinsekterna; att i Massachusetts en sedan år 1892 tillsatt komité arbetat för insektens utrotande och dervid haft stora summor till sitt förfogande, i det att under år 1897 därför anslagits 150,000 dollars och för år 1898 200,000 dollars blifvit begärda; att den nu inom norra Blekinge och södra Kalmar län pågående insekthärjningen, som hastigt och i högst oroväckande grad tilltagit, hotade att taga en synnerligen stor omfattning, derest icke i tid kraftiga åtgärder vidtoges för dess bekämpande; samt att med ledning af den erfarenhet, som vunnits inom

Amerika, såsom lämpliga åtgärder vid insektens bekämpande kunde förordas förstörandet af äggen med tillhjälp af ett slags lampor med brunsande stark låga, som riktades på ägghögarna, omgifvande af de stenmurar, der insekten enligt vanligheten i oräkneliga massor lagt sina ägg, med limmade stänger, hvarigenom de nykläckta larverna instängdes och hindrades att söka sig föda och derföre doge, larvringsars anbringande å träden samt i vissa fall besprutningar.

Äfven om från skogsvårdens synpunkt anledning icke skulle förekomma att vidtaga åtgärder mot ifrågavarande insekt, hvarom landtbruksstyrelsen icke ville tillåta sig uttala någon mening, hade landtbruket ett så stort intresse af att insekterna icke finge utbreda sig öfver trädgårdar, åkrar och ängar, der de, enligt hvad erfarenheten visat, äfven anställde stor förödelse, helst om de komme att sakna sin föda annorstädes, såsom t. ex. i löfskogen, att landtbruksstyrelsen funne kraftiga åtgärder böra vidtagas, för att icke denna insekt skulle, på sätt fara syntes vara för handen, massvis föröka sig och blifva till en verklig landsplåga. Detta syntes emellertid kunna förekommas, men endast om från statens sida inskredes mot insekten, hvarmed ej borde dröjas, om kostnaderna skulle kunna inskränkas inom måttliga gränser. Det syntes i detta fall icke vara öfverensstämmande med klokhetsens föreskrifter att invänta åtgärders vidtagande af den landtbruksidkande allmänheten, då det i liknande fall visat sig, att den enskilda företagsamheten måste framkallas och ledas af de förvaltande myndigheterna. Området, hvarinom insekterna enligt Sjöstedts redogörelse förekomme, vore beläget inom Gullabo socken af Kalmar län samt Augerums och Fridlefstads socknar af Blekinge län och syntes enligt en af landtbruksstyrelsen med ledning af nämnda redogörelse gjord beräkning omfatta omkring 3,500 hektar.

Kostnaderna för ifrågavarande utrotningsarbete, bestående, enligt hvad förut blifvit sagdt, företrädesvis uti äggens förstöring samt larvernas utestängande medelst limsträngar från områden, der de kunde förskaffa sig föda, vore det för styrelsen omöjligt att med visshet uppgifva, bland annat, af det skäl, att styrelsen ej egde och ej heller kunnat förskaffa sig fullkomlig kännedom, huru talrika äggsamlingarna vore på det förhärjade området. Då emellertid å ifrågavarande område, enligt hvad assistenten Sjöstedt upplyst, förekomme talrika stenrösen och stengärdesgårdar, å hvilka insekten företrädesvis plögade lägga sina ägg, komme gifvetvis en ganska stor arbetsstyrka att erfordras och äfven arbetet att blifva ganska tidsödande för att genomsöka stenrösen i och för äggens uppbränning, gärdesgårdarnas omgifvande med lim-

linier samt åtskilliga röjningsarbetens verkställande. Arbetet måste, för att åsyftad verkan skulle ernås, taga sin början omedelbart efter snösmältningen på våren och arbetstiden kunde antagligen ej räcka längre än en eller högst en och en half månad. Under förutsättning att äggsamlingarnas mängd vore lika talrik på hela det förhärjade området som inom den trakt, Sjöstedt haft tillfälle undersöka, blefve enligt de approximativa beräkningar, som af styrelsen i samråd med föreståndaren och assistenten vid statens entomologiska anstalt blifvit uppgjorda, ett belopp af 10,000 kronor tillräckligt för bestridande af kostnaden för aflöningar och anskaffande af nödiga arbetsmaterialier m. m.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och då, enligt hvad i det föregående framhållits, arbetet till förekommande af ifrågavarande insekthärjningar syntes komma att bero på åtgärder från landtbruksförvaltningens sida, hemställde landtbruksstyrelsen, att Kongl. Maj:t täcktes bereda tillgång till och ställa till landtbruksstyrelsens förfogande mot redovisningsskyldighet ett belopp af 10,000 kronor för att sätta styrelsen i tillfälle att under år 1899 vidtaga erforderliga åtgärder till utrotande af trädgårdsnunnan inom ofvan omförmälda område af Kalmar och Blekinge län.

Assistenten Sjöstedt anför uti sin förberörda redogörelse, hvaraf landtbruksstyrelsen öfverlemnat styrkt afskrift, beträffande ifrågavarande skadeinsekts utvecklingsstadier följande:

»Äggen läggas i grupper och täckas helt och hållet af fastklibbade från honans abdom lossade hår. Deras antal, vanligen 200—400, uppgår ända till 600 st. i en sådan grupp, som har utseendet af en luden grågul eller gulbrun upphöjning, fäst på den skyddade sidan af fritt liggande stenar, på barken af trädstammar, gerna nedåt roten, på väggar o. s. v. Den allmännaste fyndorten fann jag vara stenumrar och stenkummel samt gärdesgårdar. Äggen öfvervintra och kläckas på våren efter löfsprickningen. De äro glänsande, hårda och låta, om man krossar dem, höra ett knastrande ljud.

Larven är luden, brungrå—askgrå, gulmarmorerad, med tre fina gula linier längs ryggen, ryggens vårtor två på hvarje segment, de 5 första paren till färgen blå, de andra röda, alla starkt håriga; hufvudet är gult svartprickigt med två långsträckta, snedt ställda, svarta fläckar. Längd 5—6 cm.

Puppan är svartbrun med knippen af rödbruna hår. Längd 2—3,5 cm.

Hanen, som är betydligt mindre än honan, är till färgen brungrå med mörkare, tvärgående, vågiga linier; bakvingarna, liksom hela undersidan, enfärgadt gulbruna

Antennerna äro fjäderformiga och vingbredden omkr. 40—45 mm.

Honan är hvit med samma mörka tvärband som hos hanen, hvilka dock här på den hvita bottnen mycket skarpare framträda; bakkroppen är baktill starkt grågulluden, och dessa hår fastklibbas sedermera öfver äggsamlingarna. Antennerna äro smala och vingbredden 60—70 mm.

Den ur ägget framkommande lilla larven är till färgen ljus och täckt med hvita hår, men redan efter några få timmar mörknar färgen. Till denna tid sitta larverna oftast qvar ofvanpå eller vid äggsamlingen, der de under ogynsamma förhållanden, dålig väderlek etc. kunna förblifva nästan orörliga under några dagar. Är deremot vädret gynnsamt, sprida de sig och söka sin föda redan inom första dygnet. Under de första veckorna sitta de och gnaga endast på bladens undersida, men sedan, vanligen innan de nått sin halfva utveckling, börja de vandra omkring, och nu kan man se dem i oräkneliga skaror tåga fram på vägar, öfver ängar o. s. v. De äro egentligast nattdjur, vandra om natten upp i träden och äta af bladverket och återvända ned före dagbräckningen.

Saknas tillräckligt med föda åt de ofta enorma massorna, blifva de mer oroliga och söka sin föda hela dygnet om. De kunna uppträda i sådana massor, att träden formligen digna af dem, hvarje gren, ja blad är fullsatt af dem och hvarje strå på marken bär en eller flera larver. Från de tallösa djuren höres under deras ätande ett frasande ljud och prassel af nedfallande exkrementer.

Honan och hanen äro hvarandra ej blott till färg och storlek vida olika utan äfven till temperamentet; under det att hanen är en snabb, liflig flygare, är honan mycket trög och flyger oftast icke alls. Honan afsätter sina ägg några få timmar efter kläckningen, vanligen strax intill der hon framkommit ur puppskalet, samt dör derpå snart. Ofta påträffade jag därför döda honor vid foten af med ägg besatta trädstammar, under stenar o. s. v., stundom i riklig mängd.

Ej blott under pågående härjning kan insekternas talrika förekomst i en trakt konstateras, utan mycket lätt äfven under kommande höst, vinter och vår, detta icke blott på de talrika ägghoparna, utan äfven, och ännu lättare, på de gamla larv- och puppskalen, som i riklig mängd anträffas under stenar, i stenvägar o. s. v. inom det angripna området. Dessa larv- och puppskal kunna sitta hopgyttrade klumpvis i stor mängd.

Af det anförda synes otvetydigt framgå, att förekomsten af ifrågasvarande skadeinsekt innebär en stor fara för såväl skogsskötseln som

jordbruket och trädgårdsskötseln. Denna fara hotar visserligen nu närmast den trakt, i hvilken insekten redan uppträdt, men, derest åtgärder för densammas utrotande derstädes icke omedelbart vidtagas, lärer, enligt hvad den erfarenhet, som i utlandet vunnits, gifver vid handen, insekten komma att hastigt sprida sig och inom stora delar af landet åstadkomma skada. Ett aflägsnande af denna fara måste således utgöra föremål för ett allmänt intresse och förty förtjena statens uppmärksamhet och understöd.

Jag anser därför att, på sätt landbruksstyrelsen föreslagit, för sådant ändamål ett anslag bör ställas till landbruksstyrelsens förfogande, och synes mig då, i likhet med hvad förut egt rum för utrotande af ollonbollar, medel kunna efter Riksdagens hörande beredas från den fond, som Kongl. Maj:t jemlikt Riksdagens skrivelser den 12 maj 1868 och den 6 mars 1889 eger disponera för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd eller då allmänna nöd i någon ort uppstått af annan orsak, såsom felslaget fiske, öfversvämning eller större eldsvåda. Denna fond uppgick vid 1898 års slut till 838,491 kr. 49 öre.

Med åberopande af hvad sålunda förekommit, tillåter jag mig därför hemställa, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att af de medel, som jemlikt Riksdagens skrivelser den 12 maj 1868 och den 6 mars 1889 blifvit ställda till Kongl. Maj:ts disposition för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd eller då allmänna nöd i någon ort af annan orsak uppstått, ett belopp af högst 10,000 kronor må för år 1899 af Kongl. Maj:t disponeras för vidtagande af erforderliga åtgärder till utrotande af den s. k. trädgårdsnunnan inom Kalmar och Blekinge län.

I händelse af bifall härtill, torde jag framdeles få återkomma till frågan om de närmare bestämmelserna för anslaget användande.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, deri Statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla; och skulle proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Hj. Bennich.